

Univerzita Karlova v Praze
Filozofická fakulta
Katedra psychologie
Celetná 20, Praha 1

Posudek oponentky na diplomovou práci

Název práce: **Postoje rodičů a placených pečovatelů k sexualitě osob s mentálním postižením**

Autorka: Bc. Anna Koubková

Oponentka: Mgr. Zuzana Štěrbová, Ph.D.

PŘÍNOSNOST práce spatřuji zejména ve zpracování tématu, které bylo a do značné míry stále je tabuizované. Přístup rodičů a pečovatelů má vliv nejen na sexuální vývoj jedinců s mentálním postižením (MP), ale i na jejich prožívání vlastní sexuality a partnerského života, což jsou významné faktory well-beingu. Z tohoto důvodu je klíčové téma sexuality u osob s MP detabuizovat a snažit se mu co nejvíce porozumět.

CÍLEM práce bylo testovat liberalismus a konzervatismus v postojích rodičů a placených pečovatelů vůči sexualitě osob s MP, se zaměřením na faktory, které tyto postoje ovlivňují (věk, vzdělání, religiozita).

PO FORMÁLNÍ STRÁNCE práce sestává z teoretické a empirické části. Formální úroveň práce je vysoká. Pouze upozorňuji, že odstavec nemůže být tvořen jednou větou stejně jako jeden odstavec netvoří kapitolu.

TEORETICKÁ ČÁST sestává ze tří kapitol (mentální postižení, sexualita osob s MP a postoje k sexualitě osob s MP). Teoretická část velmi přehledně zpracovává téma sexuality osob s MP. Oceňuji, že se autorka při psaní držela logické struktury, díky čemuž čtenář postupně získává velmi dobrou představu o problematice. Ačkoliv seznam literatury čítá cca 200 převážně zahraničních titulů, významná část literární rešerše je postavena na (české) sekundární literatuře. Rozhodla-li by se autorka své výsledky publikovat, bylo by nezbytné představit současný stav poznání prostřednictvím zahraniční primární literatury.

Str. 14–15: U jednotlivých forem mentální retardace by bylo přínosné uvedení konkrétních hodnot (např. velikost SD, prevalence v populaci). Jelikož se jedná pro práci o poměrně důležitou část, měla by být postavena na rozmanitější a více recentní literatuře. Kapitoly pojednávající vývoj sexuality jsou stručné a poměrně vágní (např. kapitola 2.1.4. Stáří sestává ze dvou vět). Druhá kapitola je do značné míry postavena na příručce Thorová, K., & Jůn, H. (2012). *Vztahy, intimita a sexualita lidí s mentálním handicapem nebo s autismem*. Asociace pomáhající lidem s autismem a dalších českých popularizačních knihách. Bylo by vhodnější vycházet z odborné recentní literatury. Na straně 44–49 jsou pojednány faktory ovlivňující postoje k sexualitě osob s MP. Ačkoliv je citováno velké množství zdrojů, autorka se často omezuje pouze na sdělení, že nějaké studie vztah mezi určitým faktorem a postojem našly a jiné nikoliv. Vzhledem ke skutečnosti, že se jedná o klíčovou část práce, bylo by vhodné tato zjištění rozvést, nalezené vztahy vysvětlit a ideálně kriticky hodnotit představené studie. Drobností je, že v českém jazyce je správně liberalismus, a nikoliv liberalita (např. str. 45).

V EMPIRICKÉ ČÁSTI jsou představeny cíle výzkumu, hypotézy, metodika a výsledky. Přehlednosti empirické části by prospělo, pokud by se držela doporučené struktury (šablony) a byla více koncizní. Není například potřeba opakovat, co bylo řečeno v teoretickém úvodu. Významným nedostatkem je, že je představena pouze část výzkumného souboru (tj. rodiče a pečovatelé osob s MP, nikoliv rodiče a pečovatelé osob bez MP). Není tedy absolutně jasné, jak jsou obě skupiny velké a nakolik jsou porovnatelné. Nicméně data byla následně testována párovými testy, z čehož se dá předpokládat, že byly stejné osoby tázány na postoje vůči sexualitě osob s MP a bez MP. Znamená to, že se studie zúčastnili pouze rodiče, kteří měli potomka s MP i bez MP? Co se týče potomků, zcela chybí deskriptivní statistika. Vzhledem k tomu, že je metodika nedostatečně popsána, není ani zřejmé, kdo se studie zúčastnil, což velice komplikuje snahy o pochopení celé empirické části.

Na str. 51 autorka uvádí, že: „Liberálnost značí pozitivnější a permissivnější postoje, které dosahují vyšších hodnot z rozmezí 1-6.“ Měřicí nástroje by měly být popsány dostatečně detailně, aby bylo jasné, zda byla liberálnost zkoumána pomocí jedné otázky, dotazníku apod. V této podobě není vůbec jasné, co rozmezí hodnot značí. Stejně tak v případě religiozity by mělo být specifikováno, co přesně bylo zkoumáno. U hypotéz by mělo být jasné stanoveno, za jakých podmínek budou přijaty/odmítnuty (např. signifikance, síla efektu). Informace o použitých měřicích nástrojích by měly být všechny uvedeny v jedné části, a nikoliv částečně v kapitole Metody získávání dat a následně u konkrétních dotazníků. U dotazníku Attitudes to Sexuality Questionnaire je uvedeno, že sestává ze 33 otázek, které tvoří 8 škál. Odpovědi jsou uváděny na 6bodové škále, přičemž odpověď 1–3 reprezentují konzervativnější postoje. Z popisu není jasné, jak se získává celkový skóre (získává-li se) a skóre jednotlivých škál. Není popsáno, jak bylo měřeno vzdělání a religiozita. V kapitole Metody zpracování a analýzy dat je uvedeno, že: „Získaná data byla nejdříve zkontrolována a upravena do podoby vhodné k testování.“ Jedná se o velice vágní tvrzení, každý krok by měl být popsán tak, aby bylo možné studii replikovat. U výzkumného souboru není uvedeno, kolik lidí začalo dotazník vyplňovat, kolik odpovědí bylo odstraněno a proč. Současně není uvedena power analýza ukazující, zda má výzkumný vzorek dostatečnou sílu na zjištění očekávaných efektů. Z popisu kritérií nebylo jasné, v jakém věku měly být děti s MP. Na str. 58 se dozvídáme, že: „Věk dětí rodičů respondentů se pohyboval od 10 let do 67 let.“ Bylo by tedy významně vhodnější referovat o potomcích než o dětech. V kapitole 7.1 je vzorek najednou rozdělen na rodiče a placené pečovatele osob s MP a osob bez MP. V předchozí kapitole Výzkumný soubor stejně jako v dřívějších částech jsou ovšem popsány pouze vzorky rodičů a pečovatelů osob s MP. Není tedy zřejmé, kdo jsou rodiče a placení pečovatelé osob bez MP. V tabulce 1 nejsou uvedeny škály, o jejichž hodnotách je referováno (škály jsou uvedeny ve slovním popisu výše, ale ze samotné tabulky se nedá vyčíst, k čemu se uváděné hodnoty vztahují). V tabulce 2 jsou uvedeny škály dotazníku ASQ-ID, které nejsou vůbec popsány v části představující dotazník. Není tedy jasné, co přesně jednotlivé škály reprezentují a jakých hodnot mohou nabývat. Tabulky musí být vždy popsány tak, aby byly srozumitelné i bez znalosti dalšího textu (např. Tabulka 5 je sama o sobě nesrozumitelná, jelikož není dostatečně popsána). Text duplikuje údaje uvedené v Tabulce 7, což je chyba. Výsledky/konkrétní hodnoty mají být uváděny pouze jednou (tj. v textu nebo v tabulce). V neposlední řadě se obávám, že měřit religiozitu jednou otázkou (zda jsou nebo nejsou věřící) je velice zjednodušující. V České republice se celá řada lidí

nehlásí ke konkrétní církvi, ale uvádí, že „v něco“ věří. Je tedy otázka, co přesně bylo cílem touto otázkou zjistit a co reálně testovala.

Velmi bych ocenila, kdyby autorka u obhajoby specifikovala, kdo přesně se studie zúčastnil a jaké měli potomky (včetně jejich charakteristik). Následně může diskutovat, zda jsou skupiny potomků s MP a bez MP vzájemně porovnatelné a jaká z jejich porovnání plynou případná rizika. Může hrát například roli jejich pohlaví, pořadí narození, věkový rozdíl aj.?

V diskusi jsou opět opakovány výsledky včetně konkrétních hodnot statistických testů, což považuji za redundantní. Větší prostor by měl být dán interpretaci výsledků. Autorka své vlastní výsledky porovnála s předchozími studiemi, přičemž se často spokojila s tím, zda dospěla či nedospěla ke stejným závěrům. Oceňuji, že autorka uvádí nejen limity, ale i silné stránky vlastního výzkumu.

CELKOVĚ autorka přehledně představila stav poznání v oblasti sexuality osob s MP, ačkoliv mohla vycházet z kvalitnějších primárních zdrojů. Ve vlastním výzkumu tuto problematiku následně zkoumala. Představení výzkumu je bohužel matoucí, často nepřehledné a chybí v něm celá řada klíčových údajů zásadních pro jeho pochopení a případnou replikaci studie. V diskusi autorka shrnuje klíčová zjištění a navrhuje směry, jimiž by se mohl ubírat budoucí výzkum.

Předloženou práci **HODNOTÍM VELMI DOBŘE AŽ DOBŘE a DOPORUČUJI K OBHAJOBĚ.**

V Bari, 26. 8. 2024

Mgr. Zuzana Štěrbová, Ph.D.